

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний аграрний університет
Центр післядипломної освіти та дорадництва

**«РОЗВИТОК МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА КООПЕРАЦІЇ НА СЕЛІ.
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ І
НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ**

Вінниця – 2015

УДК 334.72:334.73(063)

ББК 65.9(4Укр)321я5

Р64

Розвиток малого і середнього підприємництва та кооперації на селі. Проблеми та перспективи: зб. матеріалів наук. конф. і навч.-практ. семінару, 28 серпня 2015 р. / Вінницький національний аграрний університет. – Вінниця : Едельвейс і К, 2015. – 187 с.

У збірнику представлено статті наукової конференції і навчально-практичного семінару «Розвиток малого і середнього підприємництва та кооперації на селі. Проблеми та перспективи» та висвітлено дослідження проблем та перспектив розвитку кооперативів, малого і середнього підприємництва, а також розвитку бізнесу на селі в сучасних умовах розвитку аграрного сектору економіки України.

Для науковців, управлінців, керівників підприємств, кооперативів, викладачів, аспірантів, студентів.

Друкується за рішенням Вченої ради Вінницького національного аграрного університету (протокол № 1 від 25.09.2015р.)

Редакційна колегія: Калетнік Григорій Миколайович – д.е.н., професор, дійсний член (академік) НААН, президент ВНАУ (головний редактор); Мазур Віктор Анатолійович – к.с.-г.н., доцент, ректор ВНАУ (заступник головного редактора); Шпикуляк Олександр Григорович – д.е.н., професор, декан економічного факультету; Тітаренко Ольга Михайлівна – директор центру післядипломної освіти та дорадництва; Скоромна Оксана Іванівна – к.с.-г.н., доцент, декан факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва; Мельничук Ольга Федорівна – к.ю.н., доцент, декан факультету менеджменту та права; Бандура Валентина Миколаївна – к.т.н., доцент, декан факультету механізації сільського господарства; Дідур Ігор Миколайович – к.с.-г.н., доцент, декан агрономічного факультету; Поліщук Віталій Олександрович – заступник директора центру післядипломної освіти та дорадництва з науково-технічного розвитку та інноваційних технологій; Кулик Ірина Валеріївна – завідувач відділу підвищення кваліфікації центру післядипломної освіти та дорадництва (відповідальний секретар).

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст статей і достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

© Вінницький національний аграрний університет, 2015

ЗМІСТ

Г.М. Калетнік, І.В. Гончарук СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА МОДЕЛІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І КООПЕРАЦІЇ.....	5
М.Й. Малік, О.Г. Шпикуняк КООПЕРАТИВНІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ.....	13
Л.М. Пронько РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	19
Т.І. Чорнопищук КООПЕРАТИВНИЙ РУХ ЯК ФАКТОР СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	26
Ю.В. Довгань ДЖЕРЕЛА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ.....	35
О.М. Тітаренко РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	41
О.І. Шаманська ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ.....	47
Л.П. Шевчук, С.М. Злотковський КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	54
О.О. Мороз, Д.В. Стасенко СУЧАСНИЙ СТАН БОРОШНОМЕЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ДИНАМІКА ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ВІННИЧЧИНИ.....	58
О.В. Тодоров ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ.....	64
В.А. Пехов РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ У МЕХАНІЗМІ РИНКУ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	69
С.Ф. Разанов, В.В. Шеєць КОНЦЕНТРАЦІЯ Р _h ТА Cd У ГОМОГЕНАТІ ТРУТНЕВИХ ЛИЧИНОК ЗА РІЗНОЇ КИСЛОТНОСТІ ҐРУНТІВ МЕДОНОСНИХ УГІДЬ.....	72
І.А. Семчук ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ.....	76
Я.В. Гонтарук ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	81
І.В. Зубар ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ МАЛИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПРАКТИКА.....	85
М.А. Тонкопій ІННОВАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	91

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

О.М. Тітаренко, асистент

Вінницький національний аграрний університет

Постановка проблеми. Одним із основних завдань, що постає перед українським суспільством сьогодні є відродження сільської місцевості та аграрного сектору економіки. Задля досягнення цієї мети постає необхідність покращення рівня знань сільського населення та удосконалення навичок прибуткового ведення господарства сільськогосподарськими товаровиробниками. Реалізація цих завдань неможлива без вироблення ефективного механізму забезпечення сільського населення та товаровиробників інформацією про сучасні досягнення науки і техніки, новітні технології виробництва, енергоощадні технології вирощування с.-г. продукції, що у свою чергу ускладнюється системою організації інформування та недостатнім фінансуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку сільських територій та підприємництва в сільському господарстві знайшла широке відображення в економічній літературі, зокрема в працях С.Г. Бабенко, О.І. Гуторова, А.О. Пантелеймоненко, С.Д. Гелея, В.В. Гончаренка, В.В. Зіновчука, М.Й. Маліка, А.О. Пантелеймоненка, П.Т. Саблука, М.І. Туган-Барановського, А.В. Чаянова та ін.

Мета дослідження – визначити основну роль сільськогосподарських кооперативів у забезпеченні сталого розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Під час проведення змін та реформ у галузі сільського господарства відбулись суттєві зміни в аграрному секторі економіки, які потребують нових форм і методів ведення аграрного виробництва для оновлення сучасної підприємницької діяльності. Розвиток сільськогосподарського кооперативного руху в Україні дозволить прискорити трансформаційні зміни не тільки у формуванні сталого розвитку сільських територій, але і економіці країни в цілому, а також використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських товаровиробників.

Саме кооперативи дадуть можливість включити вироблену фермерськими та селянськими господарствами продукцію в

маркетинговий ланцюг, підвищити додану вартість продукції, а також покращити якість і безпечність сільськогосподарської продукції. Розвиток сільськогосподарської кооперації – засіб формування середнього класу на селі.

Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація відіграє важливу роль в економіці різних країн світу. Більше 1 млрд осіб об'єднано у кооперативах, які діють у різноманітних секторах економіки, а це майже сьома частина населення планети. Сьогодні кооперативи успішно розвиваються в понад 100 країнах і за оцінками експертів вони забезпечили більше 100 млн робочих місць [2].

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи – це один з ефективних засобів для спільного вирішення існуючих в Україні проблем. Уряд України розвиток аграрного сектора пов'язує з розвитком сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Розпорядженням КМУ від 11. 02. 2009 року №219-р затверджений План організаційних заходів щодо сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та забезпечення доступу особистих селянських і фермерських господарств на ринок аграрної продукції. Ці заходи пов'язані з тим, що по якості і по об'ємам послуг діючі в Україні обслуговуючі кооперативи не задовольняють зростаючих потреб дрібнотоварних виробників. Кабміном розроблена цільова програма розвитку обслуговуючих кооперативів, яка сприятиме реалізації євро інтеграційних планів України, підвищенню ефективності виробництва, розвитку конкурентного середовища, удосконаленню регіональних стратегій, створенню 100 тис. додаткових робочих місць в сільській місцевості.

Як свідчить зарубіжний та вітчизняний досвід діяльності сільськогосподарської кооперації у розвитку ринку аграрної продукції, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи відіграють важливу роль у розвитку сільських територій, а саме[4]:

1) сприяють стабільній успішній діяльності виробників сільськогосподарської продукції, адже при збільшенні прибутку, отриманого за рахунок кооперативу, у виробників, окрім мотивації, з'являються необхідні засоби для розвитку виробництва. Суттєве збільшення забезпечення матеріально-технічними ресурсами та надання послуг кооперативів сприяє зростанню продуктивності в аграрному секторі. Сільськогосподарські виробники отримують можливість реалізувати вироблену продукцію за більш вигідними цінами та значно зменшувати виробничі витрати завдяки кооперативним послугам;

2) виступають формою самопомоги та економічного самозахисту в ринкових умовах, підвищують кредитоспроможність господарств. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, управління яким здійснюється членами на демократичних засадах, і який діє в інтересах членів на неприбутковій основі, може вирішити більшість проблем, які виникли перед дрібними товаровиробниками;

3) підвищують продуктивність праці. Створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів дає можливість підтримувати на належному рівні комплекс виробничої інфраструктури та робить його доступним для всіх новостворених сільськогосподарських підприємств. Кооперативи надають допомогу сільгоспвиробникам у вигляді протистояння перед комерційними структурами, тобто виступають новим суб'єктом ринку, який може скласти успішну конкуренцію іншим формам господарювання;

Для фермерських і особистих селянських господарств обслуговуючі кооперативи дозволяють оптимально використовувати виробничі ресурси, сприяють збільшенню доходів, через кращу реалізацію продукції. Кооперативи дають можливість доступу до техніки, обладнання, приміщень, яких немає або недостатньо у господарстві;

4) кооперативи забезпечують селян робочими місцями, гарантують соціальний захист та підвищують рівень життя на селі. Для людей середнього класу кооперативи дають можливість отримання стабільного заробітку, задовольнити свої матеріальні потреби;

5) підвищують рівень екологізації сільськогосподарського виробництва, адже кооперативи у своїй діяльності застосовують лише ресурсозберігаючі та еколого-безпечні технології.

Отже, можна зробити висновок, що враховуючи світовий досвід в Україні, доцільно посилити роботу зі створення обслуговуючих кооперативів, як організацій, що мають економічні та соціальні цілі. Досвід минулого реформування сільськогосподарського виробництва показує, що цю важливу роботу неможливо вирішувати зверху адміністративними методами, а повинна бути ініціатива знизу.

Розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні дозволить використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських товаровиробників, сприяючи відродженню селянина як господаря виробництва і виробленої ним продукції і, як результат, розвитку сільських територій України та ринку аграрної продукції.

Однією із актуальних проблем сьогодення, яка має стратегічно важливе значення для розвитку національної економіки України є відродження села [2]. Пріоритетним завданням національного агропромислового комплексу (АПК) в цьому напрямку є розвиток сільськогосподарської кооперації, яка за своєю організаційно-економічною суттю є найбільш наближеною господарюючою формою до селянина та необхідною для дрібного виробника. Це спричинено тим, що сільськогосподарська обслуговуюча кооперація є ключовим механізмом самоорганізації сільських товаровиробників, захисту невеликих селянських, фермерських господарств від недобросовісних посередницьких структур та залежності від них. Однак в Україні існуючі організаційно-економічні та правові умови не сприяють розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на селі. Не зважаючи на значущість кооперативів у Європі та світі, в Україні розбудова сільськогосподарського кооперативного руху відбувається повільними темпами. Тому дослідження стану та основних проблем, що стримують розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, набуває актуальності.

Як показує аналіз розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: їх кількість в Україні до 2013 р. є незначною, в деяких областях розвиток обслуговуючої кооперації знаходився на початковому етапі або регресував [2]. Така ситуація пов'язана з рядом невирішених проблем, незадовільним станом матеріально-технічної бази, оскільки в обслуговуючі кооперативи в Україні об'єднуються переважно виробники сільгосппродукції з обмеженим капіталом: недоступність кредитів у комерційних банках і практично відсутність інвестиційного капіталу. Для вирішення всіх перелічених проблем потрібно створити модель співпраці, взаємопідтримки різних видів кооперації: сільськогосподарської, кредитної з її фінансовими ресурсами та споживчої з налагодженою діючою матеріально-технічною базою. Також необхідними до реалізації є розробка необхідної законодавчої бази; просвітницька діяльність; робота зі ЗМІ; організаційно-консультаційна підтримка СОК: допомога при створенні, діяльності СОК, їх об'єднань, правовий захист та правова підтримка; сприяння в реалізації продукції СОК; проведення публічних заходів на підтримку СОК, кооперативних ярмарок, виставок; співпраця із науковими, освітніми закладами, проектами технічної допомоги; налагодження співпраці із зарубіжними кооперативними організаціями; моніторинг СОК на відповідність принципам кооперації тощо.

Подальший розвиток кооперативів в Україні, вдосконалення організації кооперативного сектора економіки дозволить координувати розвиток усіх видів, типів і рівнів кооперативного руху, надійно захистити інтереси членів кооперативів, посилити конкурентоспроможність кооперативного сектора та підвищити ефективність його функціонування, розширити і поглибити міжнародне кооперативне співробітництво.

Основні елементи, що підтримують сільський розвиток [1]:

- інформування про політику підтримки розвитку сільського господарства (базова освіта, медичне обслуговування, правова безпека, доступність кредитів);

- розвинені ринки сільськогосподарської продукції (які включають попит на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях, а також маркетингові системи в яких сільськогосподарський товаровиробник може бути впевнений);

- нові технології;

- доступність засобів виробництва.

Елементи, що прискорюють розвиток сільської місцевості:

- інформаційно-консультаційні послуги;

- додаткова освіта та підвищення кваліфікації;

- допомога у просуненні інновацій;

- підтримка суспільного розвитку;

- збереження, поліпшення та розширення сільськогосподарських угідь;

- організації товаровиробників (асоціації, групи, кооперативи).

До сьогодні розвитку підприємництва в сільській місцевості приділялося не виправдано мало уваги. Проте з огляду на цілу низку соціально-економічних чинників ця проблема стає надзвичайно актуальною. Проблема розвитку підприємництва в сільському господарстві знайшла широке відображення в економічній літературі, зокрема в працях З.С. Варналія, Ю.Е. Губені, В.В. Зіновчука, І.В. Ляшенка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, А.В. Романової, П.Т. Саблука.

За роки реформ у сільському господарстві України сформована багатоукладна економіка, виникли приватні господарства, асоціації сільськогосподарських господарств, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, закриті акціонерні товариства, приватно-орендні підприємства та сільськогосподарські виробничі кооперативи, які користуються сільськими об'єктами соціальної сфери, побудованими у попередні роки колективними господарствами. Протягом останніх 10 – 15 років малі підприємства стали привертати до себе все пильнішу увагу аграріїв у різних країнах світу через те, що

малий бізнес довів свою здатність робити суттєвий внесок у рішення проблем зайнятості населення й забезпечувати обсяги сільськогосподарського виробництва у більшості підгалузей.

В Україні для розвитку малого підприємництва на селі органи державної влади повинні: розробити законодавчу базу, відповідно до регіональних особливостей та провадити дієві програми реформування на місцях з одночасним врахуванням причин, що перешкоджають організації підприємництва.

Агропромисловий комплекс займає одне з найважливіших місць в національній економіці, забезпечуючи продовольчу безпеку країни, зайнятість сільського населення, а також розвиток експортного потенціалу. В Україні останніми роками спостерігається тенденція до збільшення чисельності великих господарських структур холдингового типу, які здебільшого виробляють експортоорієнтовану продукцію. Головним чином виробниками трудомісткої сільськогосподарської продукції є дрібні особисті селянські та фермерські господарства, які у 2013 році виробляли 86 % овочів, 79 % молока, 75% яловичини, 57% свинини, 22% зерна, 19 % птиці. Основними проблемами таких господарств є обмеженість фінансових ресурсів, недоступність кредитних ресурсів, неможливість реалізувати готову продукцію за ринковими цінами, проблеми, які пов'язані з довготривалим зберіганням виробленої продукції, її розфасовкою та переробкою. Вирішення цих проблем можливе шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Кооперація розвинута в усіх країнах світу. У Норвегії, Фінляндії, Швеції, Японії кооперативами охоплено 100% фермерських господарств, у Франції та Німеччині – близько 70-80%. В Україні, на жаль, процес створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів не носить масового характеру.

Висновки. Розвиток кооперації в аграрному секторі сприятиме успішній діяльності особистих домогосподарств та фермерських господарств, які займаються виробництвом сільськогосподарської товарної продукції, дозволить дрібним товаровиробникам конкурувати з великими підприємствами холдингового типу.

Державна політика в сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації повинна в першу чергу сприяти створенню нових кооперативів, а також розвитку вже існуючих, формуванню соціально-економічних та організаційно-правових основ для зростання обслуговуючих кооперативів з метою забезпечення стабільного розвитку сільського господарства України. Заснування кооперативів в сільській місцевості сприятиме вирішенню в Україні багатьох не лише економічних, але і соціальних проблем.

Список використаних джерел

1. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці / С.Г. Бабенко. – К. : Наукова думка, 2003.–332 с.
2. Гуторов О.І. Національний кооперативний рух в ринковій економіці: стан та стратегії розвитку / О.І. Гуторов, А.М. Соколова // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». Зб. наук. праць / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2013. – № 3 . – С. 3-14. 4.
3. Пантелеймоненко А.О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика: монографія / А.О. Пантелеймоненко. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 347 с.
4. Рудік О. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: Навчальний посібник/ Київ, 2013.– 120-124 с.
5. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2013–2020 рр. [Електронний ресурс].

Тітаренко Ольга Михайлівна

Роль сільськогосподарських кооперативів у забезпеченні сталого розвитку сільських територій

Ключові слова: агропромисловий комплекс, аграрний сектор, кооперація, кооперативний рух, кооперативний сектор економіки, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (СОК), сільські території.

Анотація. У статті здійснено аналіз досліджень сучасного стану сільськогосподарської обслуговуючої кооперації України, визначення ролі сільськогосподарських кооперативів у забезпеченні сталого розвитку сільських територій, виявлення проблем, що стримують сільськогосподарської кооперації розвиток та окреслення перспектив підвищення і покращення ефективності її функціонування.

УДК 658.011.12(075.8)

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ

*О.І. Шаманська, кандидат економічних наук, доцент
Вінницький національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Основним завданням консультантів дорадчих формувань є продавати перш за все не послуги, а кваліфікацію, досвід, компетентність, наголошуючи при цьому на можливих вигодах та перевагах від їх використання. Складність оцінки надання дорадчих послуг полягає у розбіжності між її собівартістю, як її уявляє клієнт, та ціною, яку він має сплатити, адже